

H. Müller-Karpe. Beiträge zur Chronologie der Urnenfelderzeit nördlich und südlich der Alpen. I — ein Textband mit 334 Seiten, 64 Abbildungen und 1 Kartenbeilage. II — ein Tafelband mit 211 Tafeln. — Römisch-Germanische Forschungen, Bd. 22, Berlin 1959.

Evropské archeologické literatuře se dostalo v poslední době dvou mimořádně důležitých příspěvků k chronologii mladé bronzové doby. Vedle dvousvazkové práce Müllera-Karpeho. uvedením v záhlaví, máme na mysli knihu Everta Baudou, o níž pojednáme níže. Společná témata obou prací však vyběží k jejich letnímu srovnání již úvodem.

Obě práce se vyznačují snahou po vytvoření pevného chronologického systému mladší a pozdní doby bronzové — snahou příznačnou starší klasické archeologické literatuře, zejména u dílů O. Montefia a P. Reinecka. Obě nové práce znamenají také důsledný návrat k systémům a metodice Montefiově a Reineckové, jimž se v závěrech podobají, či s nimiž se ztotožňují. Nově však tyto staré systémy prohlubují a zejména synchronisují. Přitom Müller-Karpe, vycházející z neobvykle širokého proměnného materiálu, je blíže historického prostředí středomořského a tudíž v absolutní chronologii konkrétnější, Ev. Baudou, shrnující okruh nordický, se váže v absolutní chronologii důsledně na výsledky prvního autora, čímž je méně obsažný. — Obě práce zůstávají však nepohybně úhelnými kameny archeologické literatury, neboť danou tematiku zevrubně vyčerpaly. — Jestliže by mohly vzniknout námitky proti úzkému tematickému zaměření děl, které ovšem jdou ve stopách starších archeologicko-formalistických prací, pak lze poukázat na srovnávanou důležitost podrobné relativní a spolehlivé absolutní chronologie, která zůstává základem řešení veškerých problémů ekonomicko-spoločenských. Spojení prvního s druhým by ovšem nemělo být opomíjeno a v tomto směru bychom ukázali zejména na Kossackovu práci o jižním Bavorsku v době halštatské (viz SPFFBU E.G. 1961, 1961, 242—245), která celkem zdařile olázký archeologicko-chronologické a hospodářsko-spoločenské spojuje. Kossackova kniha ostatně na Müllera-Karpeho navazuje časově a významem se k němu nejméně připojuje. K doplnění detailního chronologického obrazu evropského té doby nyní chybí — po práci Baudouově — již jen články československo-polsko-středoněmecký.

Dobře vypravená kniha H. Müllera-Karpeho, připravovaná po dlouhá léta obšírným studiem pramenů v italských, švýcarských, jihoslovenských, rakouských a jihuoněmeckých muzeích i vlastním autorovými výzkumy (zejména v okolí Mnichova), je ukončena k roku 1956 a na mnichovské universitě byla schválena jako habilitační spis. Jde o širokou srovnávací chronologickou skizzu, jejímž výsledkem je důkladné propracování již dříve navozeného rozdělení období popelnicových polí (Münchener Urnenfelder, Kallmünz 1957; Das Urnenfeld von Kelheim, Kallmünz 1952) na šest stupňů.

Knihla má, kromě materiálových, soupisných a obrazových částí, tři hlavní oddíly. V úvodu je podán přehled vývoje a metodiky chronologisace bronzové a nejstarší železné doby. počínaje Hildebrandem, Tischlerem a Lindenschmitem, přes Montefia, Reinecka, Åberga až po G. v. Mehlharta a jeho žáky.

V další, hlavní (analytické) části práce jsou probírány časové úseky mladé doby bronzové v následujících oblastech: jv. Sicílie, záp. Apúlie, Cumae, Latium, již. Etrurie, Umbrie, Emílie, Venetie, východoalpské země, jižní Německo. Pro stanovení jednotlivých stupňů používá autor zejména hrobového materiálu a depotů, ale i jiných významných (sídlištních) nálezů, např. sídlišť u Peschiera. Vítaná jsou zejména větší pohřebiště s možností použití kombinační statistiky a horizontální stratigrafie. Paralelisace jednotlivých stupňů na poměrně značném prostoru je provedena na základě rozšíření základních bronzových typů. Zde autor ukazuje mistrovské ovládní komparativní metody i potřebnou znalost materiálu i literatury, kterou lze z prostředí středoevropského jen stěží kontrolovat. I když se zdá, že některé časové horizonty jsou vydělovány poněkud násilně (např. časové odstupňování nožů typu Matreier od st. Peschiera z jedné a od st. Fontanella-Pianello z druhé strany, je málo přesvědčivé), není možné některé vypracované stupně anulovat, protože jsou potvrzeny často z prostředí mnichovských popelnicových polí. Jednotlivé stupně, z nichž každý obsahuje zhruba jedno století, nelze ovšem chápat mechanicky; před takovým postupem autor sám varuje (str. 132). Jsou to myšlené horizonty, které na sebe plynule navazují — v jednotlivostech se pochopitelně prolínají — a sestavit je lze jen na základě velkého množství materiálu. V některých oblastech musíme dosud hovořit, jak již bylo naznačeno, pouze o hypotetičnosti některých stupňů (např. Ha A₁, Ha B₃).

Nejdůležitější oblast italskou — pro naše poznání — je snad oblast úrodné nížiny mezi Pádem a Apenninami, Emíliu, jejíž četná pohřebiště v okolí Bologne dala již dávno názvy periodám doby bronzové a železné. Tato oblast může posloužit za příklad autorovy chronologisace: Pozdní teramanské období, tvořící výchozí bod systému Müllera-Karpeho, je tu

representováno stanicemi typu Peschiera — Boccatura del Mincio ve Venetii, typu Riegsee v již. Německu apod. Toto období má dostatek styčných bodů se sicilským stupněm Thapsos i řeckým pozdně heladským stupněm III A, B (14., 13. stol.), je však asi velmi dlouhé, sahající hluboko do středu doby bronzové. V našich poměrech odpovídá st. Bz C, D; korigovat bude asi nutno Müller-Karpeho jednoznačně datování dolnorakouského stupně Baierdorf do horizontu Bz D, neboť tím by se anulovaly vlastní starohelátské stupně té oblasti; oddělení st. Bz D od Ha A tu zůstává nadále problémem. — Další tři stupně emilské oblasti (representované noží typu Matreier, popelnicovými poli typu Bismantova a Fontanella a depotem z Poggio Berni) — které by měly odpovídat našim stupňům Ha A₁, Ha A₂ a Ha B₁ (datov. do 12.—10. stol.) — jsou zde celkem nevýrazné. Vlastní stupeň Bologna I (Benacci I) je výrazný, odpovídá našemu Ha B₂ (9. stol.); kombinací statistikou je pak oddělen následující stupeň Bologna II (náš Ha B₃). Stupeň Bologna III (Arnoaldi) odpovídá již stupni Ha C (7. stol.). — Celkovému přehledu časových stupňů napomáhá synchronizační tabulka, připojená za text.

V třetí části, shrnující v podstatě relativně a absolutně chronologická zjištění, vztahuje autor výsledky své analytické práce na popelnicová pole jihoevropská, místy naznačuje jejich platnost i pro oblast československou. Období popelnicových polí se mu rozpadá ve starší (st. Bz D, Ha A₁, Ha A₂) a mladší (st. Ha B₁—Ha B₃). Absolutní chronologie znamenající pravděpodobně definitivní návrat k původnímu vyššímu datování mladší doby bronzové stojí zejména na dvou základních sloupech: na jedné straně jsou to vztahy st. Bz D k pozdně-mykénské kultuře (st. SH III B = 13. stol.), datované pomocí Egypta, na druhé straně je to velkou řeckou kolonizací datovaná raně železná kultura Sicílie a již. Itálie (založení Syrakus 733/32, k nimž se váže nekropole Fusco s cenným materiálem st. Bologna II z 8. stol.). Ostatní stupně jsou kromě přímých spojení s Reckem časově vymezeny poměrným rozdělením celého časového úseku.

Podrobný chronologický systém Müllera-Karpeho byl dues již obecně přijat. Lze si jen přát, aby se nestal šablonou, nýbrž byl používán tvůrčím způsobem. Je jisté, že pro všech šest stupňů není dosud v některých oblastech dostatek materiálu. I pro prostředí moravské doby bronzové a halátské není dosud možná aplikace tohoto systému v plném rozsahu. Zvláště oddělení st. Ha A₁ od Ha A₂ a Ha B₂ od Ha B₃ by bylo za současného stavu spíše intuitivní než objektivní. Podobně zatím ani v polsko-německé oblasti popelnicových polí nebude možná tak podrobná periodisace materiálu; pro severskou oblast totiž dokazuje níže citovaná práce. Avšak přesto nový podrobný systém H. Müllera-Karpeho je věrohodný a z hlediska celé oblasti italsko-středo-evropské je možno jej považovat za prokázaný.

Vladimír Podborský

Evert Baudou, Die regionale und chronologische Einteilung der jüngeren Bronzezeit im Nordischen Kreis. Acta Universitatis Stockholmiensis. Studies in North-European archaeology 1. Stockholm—Göteborg—Uppsala 1960. Str. 338, tab. I — XXXI, 58 mapek.

Stručně jsme se již o této práci zmínili při srovnání s dílem H. Müllera-Karpeho, kde jsme naznačili zejména nejužší vztah v absolutní chronologii. Je nutno dodat, že ani Baudouova práce a její výsledky nelze ve stručném referátu podrobněji rozebrat a že tudíž autor této statě nehodlá zaujmout zásadní stanovisko zejména k Baudouově pokusu o synchronisaci systému Müllera-Karpeho s tradiční periodisací severskou té doby.

Kniha je rozdělena na 3 základní části: vlastní pojednání, vestavěné do 5 kapitol (str. 9 až 150), materiálovou část (str. 153—327) a část obrazovou. Připojen je i obsáhlý seznam použité literatury (na 260 prací). Materiálové části, ani kartografickým přehledům pozornost věnovat nebudeme, neboť ani to přímo nesouvisí s informativním charakterem této zprávy.

V prvé kapitole vlastní textové části probírá autor podrobně jednotlivé typy bronzových předmětů v aspektu relativní chronologie. Podobně si všimá i kostěných předmětů a posléze i keramiky. Územně zabírá do své práce Slesvík-Holštýnsko, Dánsko, jižní část Švédska, Norska, event. i Finska. To jsou zároveň i lhalvní okruhy severské oblasti, z nichž navíc snad ještě dánský Jütland má svoje specifitější postavení. Veškerý severský mladobronzový materiál vidí Ev. Baudou ve třech skupinách: ve skupině čistě severských typů, odjinud neznámých, ale rozšířených po celém severu obecně, dále ve skupině lokálních severských typů, opět omezených jen na evropský sever, a konečně ve skupině nálezců rozšířených stejně i v evropském středozemí.

Ve druhé kapitole pracuje autor s nálezovými celky, nejprve hrobovými, pak i s depoty bronzů; dokládá jimi různou frekvenci základních typů bronzových předmětů během doby bronzové (viz grafickou tabulku na str. 118) a 2 pozorovatelné přerovy jinak plynulého